

Anna Ginter

O teorii amalgamatów na przykładzie metafory kampanii wyborczej : "Być kierowanym z tylnego siedzenia"

Acta Universitatis Lodzianis. Folia Linguistica Rossica 5, 43-53

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

*Anna Ginter**

**O TEORII AMALGAMATÓW NA PRZYKŁADZIE METAFORY
KAMPANII WYBORCZEJ:
*BYĆ KIEROWANYM Z TYLNEGO SIEDZENIA***

WPROWADZENIE

Termin *amalgamat*, będący odpowiednikiem angielskiego *blend*, zaproponowany został przez Romana Kalisza (Kalisz 2001: 20) dla oddania istoty teorii przedstawionej w pracach Fauconniera i Turnera, i określanej w języku angielskim nazwami *conceptual integration*, *conceptual blending*, *the many space model*, *the network theory* (por.: Coulson, Oakley 2000: 175). Oznacza on proces kognitywny, operujący na przestrzeniach mentalnych rozumianych jako niewielkie zespoły konceptualne powstające w toku myślenia i mówienia. Są one ze sobą wzajemnie powiązane i wraz z rozwojem myśli czy dyskursu podlegają modyfikacjom. W rezultacie, na bazie dwóch przestrzeni wyjściowych, powstaje odrębna przestrzeń – amalgamat, która wprawdzie częściowo dziedziczy strukturę przestrzeni wyjściowych, ale również wytwarza swoją własną doraźną strukturę (por. Fauconnier, Turner 2001: 173). Biorąc pod uwagę powyższe fakty, teoria powstawania amalgamatu wydawać się może poszerzoną teorią przestrzeni mentalnych (por.: Coulson, Oakley 2000).

W centrum teorii powstawania amalgamatów znajduje się system integracji konceptualnej (*conceptual integration network*), obejmujący dwie (lub więcej) przestrzenie wyjściowe (*input spaces*), przestrzeń generyczną (*generic space*) ze strukturą wspólną dla wszystkich przestrzeni systemu i przestrzeń amalgamatu (*blended space*) zawierającą wybrane aspekty struktur każdej z przestrzeni wyjściowych oraz swoją własną utworzoną strukturę. Powstawanie amalgamatu związane jest z ustaleniem częściowych odwzorowań (*mappings*) między modelami kognitywnymi w poszczególnych przestrzeniach i projekcji struktur konceptualnych z jednej przestrzeni do drugiej (por. Coulson, Oakley 2000: 178).

Jak twierdzi Fauconnier w *Mental Spaces: Aspects of Meaning Construction in Natural Language* (CUP 1994), a za nim Coulson i Oakley (2000: 178),

* Uniwersytet Łódzki.

powstawanie znaczeń w przestrzeniach mentalnych, a więc również w amalgamacie, opiera się na rozbudowanym systemie 'backstage cognition', uzupełniając w ten sposób szczegóły niewyrażone przez elementy systemu gramatycznego. Innymi słowy, do konstruowania znaczeń dochodzi dzięki temu, że mówiący wykorzystuje cały swój zasób wiedzy i doświadczenia, możliwości poznawcze, a także informacje z kontekstu prowadzonego dyskursu, co pomaga mu zdecydować, kiedy rozczłonkować napływającą informację i jak ustalić odwzorowania między elementami z poszczególnych przestrzeni.

Co szczególnie istotne z punktu widzenia przedmiotu analizy w niniejszym artykule, jednym ze zjawisk prowadzących do powstawania amalgamatów jest także metafora. Spełnia ona wszystkie wymagane cechy: częściowa projekcja cech z przestrzeni wyjściowych, doraźna struktura wylaniająca się w amalgamacie, odpowiadające sobie struktury w przestrzeniach wyjściowych, projekcja zintegrowanego obrazu wydarzeń z domeny źródłowej, podświadomy status amalgamatu, specyficzne dla amalgamatu działania kognitywne itd. (Fauconnier, Turner 2001: 178).

Coulson i Oakley prześledzili kolejne etapy analizy amalgamatu, formułując tym samym swojego rodzaju instrukcję sporządzania opisu zjawiska integracji konceptualnej (2000: 179–180). I tak, proces ten zwykle zaczyna się od wprowadzenia przykładu zakładającego jego odniesienie do amalgamatu, po czym następuje prezentacja struktur konceptualnych w każdej z przestrzeni w systemie integracyjnym. Opisy te zazwyczaj rozpoczyna przedstawienie przestrzeni i listy odwzorowań między elementami i relacjami w każdej przestrzeni. Dalej badacz przechodzi do analizy struktury w przestrzeni amalgamatu, starając się odpowiedzieć na pytanie, z których przestrzeni wyjściowych pochodzą określone jej aspekty. Należy przy tym zwrócić uwagę, by w tych opisach zawrzeć różnice między strukturą przestrzeni amalgamatu i strukturami przestrzeni wyjściowych.

Powstała struktura wylania się w wyniku operacji obejmującej trzy procesy: kompozycję (*composition*), uzupełnianie (*completion*) i rozwój (*elaboration*). Kompozycja polega na przeniesieniu relacji z jednej przestrzeni na element lub elementy z innych przestrzeni wyjściowych. Ma ona też swój udział w integracji elementu z ramą, np. w integracji elementu 'dinner' z ramą 'wedding anniversary' (patrz: Coulson, Oakley 2000: 180). W obydwu przypadkach otrzymana struktura powstaje z kontekstualnego 'przystosowania się' konceptu jednej z zastosowanych domen do elementów z innej domeny, co prowadzi może do wytworzenia nowych relacji, nieobecnych w żadnej z przestrzeni wyjściowych (por. Libura 2007: 23).

Drugi z wymienionych procesów przedstawia sobą model uzupełniania, który powstaje wtedy, gdy struktura amalgamatu harmonizuje z informacją w (długoterminowej) pamięci. Kompozycja elementów w amalgamacie bywa uzupełniana dzięki przywołaniu różnych ram oraz modeli kulturowych i kognitywnych (Libura 2007: 24). Uzupełnienie zaś jest ściśle związane z rozwojem – proce-

sem, który najczęściej dotyczy mentalnej i fizycznej symulacji sytuacji w amalgamacie. Jak zauważa Libura, amalgamat może się wzbogacić w wyniku swoistego, kognitywnego rozwoju, zgodnie z logiką właściwą nowo utworzonej przestrzeni. Można dokonywać wielu symulacji rozwoju według zasad, które dla danego amalgamatu zostały ustanowione w wyniku procesów kompozycji i uzupełniania, i rozwój ten może teoretycznie być nieskończony (Libura 2007: 25; por. Coulson, Oakley 2000: 181).

Integracja konceptualna uznawana jest za fundamentalny aspekt ludzkiego doświadczenia, który dotyczy wszystkiego – od percepcji do doświadczania bólu, do wiedzy o przyczynach i skutkach (por. Fauconnier, Turner 2000; podają za: Coulson, Oakley 2000: 182). Odbiór amalgamatu w języku okazuje się analogiczny do procesu postrzegania ruchu pozornego, który powstaje, gdy dwa światła błyskają w bardzo krótkich odstępach czasu. Na tę analogię zwrócili uwagę Coulson i Oakley (2000: 182). Wrażenie ruchu jest, jak twierdzą, rezultatem integracji systemu wizualnego dwóch oddzielnych zdarzeń w połączone zjawisko ruchu. W modelu integracji konceptualnej jedna przestrzeń wyjściowa reprezentuje światło 1 błyskające w miejscu p1 w czasie t1, podczas gdy druga przestrzeń wyjściowa reprezentuje światło 2 błyskające w miejscu p2 w czasie t2. W amalgamacie pojedyncze światło 3 jest odwzorowaniem światła 1 i światła 2. Po zestawieniu tych zdarzeń w dwóch przestrzeniach wyjściowych, przechodzenie światła 3 z p1 w t1 do p2 w t2 będzie odbierane jako rezultat ruchu.

W odpowiedzi na zarzut, iż skoro amalgamaty odnoszą się do wszystkiego, więc nie wyjaśniają niczego, Fauconnier i Turner zaproponowali pewne zasady rządzące tworzeniem amalgamatów (*optimality principles*), związane z efektywnością integracji konceptualnej (Fauconnier, Turner, *Conceptual Integration Networks*; podają za: Coulson, Turner 2000: 186–187 oraz Libura 2007: 47–53). Spełnienie jednego w tych warunków często pociąga za sobą niespełnienie innego. Jednakże spośród możliwych interpretacji danego amalgamatu tę można uznać za najlepszą, która najpełniej realizuje owe zasady. Są to:

1) zasada integracji (*The Integration Principle*) – podstawowym celem stapienia pojęć jest stworzenie dobrze zintegrowanej struktury, która umożliwia łatwiejsze jej zapamiętanie i operowanie nią jako całością, bez nieustannego przywoływania innych przestrzeni w siatce.

2) zasada topologii (*The Topology Principle*) – relacje w amalgamacie powinny być takie, jak relacje ich odpowiedników w pozostałych przestrzeniach. Dana relacja może zostać przeniesiona do amalgamatu bez żadnych zmian albo w ogóle pominięta w procesie integracji pojęciowej, albo też zmieniona w jeden z przedstawionych wcześniej sposobów: skompresowana za pomocą skalowania, skompresowana za pomocą synkopowania, skompresowana do innej relacji; zamieniona na relację przeciwną, jeśli taka jest w innej przestrzeni wyjściowej i bardziej odpowiada celom amalgamatu.

3) zasada 'sieci' (*The Web Principle*) – zbudowanie amalgamatu w dużym stopniu zależy od połączenia przestrzeni mentalnych w taki sposób, by koncen-

tracja na dowolnym fragmencie całości nie oznaczała utraty powiązań z innymi częściami konstrukcji. Odpowiednie połączenia w siatce integracji pojęciowej pozwalają bez trudu przenieść wyniki operacji przeprowadzonej w jednej przestrzeni do innych.

4) zasada ‘rozpakowania’ (*The Unpacking Principle*) – skompresowane formy siatek pojęciowych powinny zawierać wskazówki, dzięki którym interpretator danego modelu amalgamatu będzie w stanie rozpoznać (wynioskować) struktury w pozostałych przestrzeniach.

5) zacieśnienie metonimiczne (*The Metonymic Tightening*) – gdy metonimicznie powiązane elementy są projektowane do przestrzeni amalgamatu, dochodzi do kompresji ‘dystansu’ między nimi.

6) zasada uzupełniania struktur (*The Pattern Completion Principle*) – wysoki stopień integracji struktur zapewnia często przywołanie z tła kognitywnego dobrze zintegrowanej ramy pojęciowej.

7) zasada maksymalizacji istotnych relacji (*The Maximization of Vital Relations Principle*) – maksymalizacja istotnych relacji w amalgamacie i odzwierciedlenie ich w zewnętrznych powiązaniach wiąże się najczęściej z przywołaniem z tła kognitywnego ram pojęciowych, które wnoszą do siatki nowe relacje.

8) zasada intensyfikacji istotnych relacji (*The Intensification of Vital Relations Principle*) – integracja pojęciowa przekształca różnorodne struktury w taki sposób, aby były łatwiej zrozumiałe dla człowieka, właśnie dzięki intensyfikacji istotnych relacji w amalgamacie. W rezultacie stopienia pojęć formy przyczynowości czy intencjonalności są zwykle prostsze, silniejsze i bardziej wyraziste niż w przestrzeniach wyjściowych.

9) zasada relewancji (*The Relevance Principle*) – elementy w amalgamacie powinny być relewancjne, przez co Fauconnier i Turner rozumieją relewancję w procesie ustalania połączeń z innymi przestrzeniami i w procesie rozwoju amalgamatu. Natomiast zewnętrzne powiązania między przestrzeniami wyjściowymi, istotne dla celów danej siatki, powinny mieć w amalgamacie odpowiadające im skompresowane struktury.

Warto podkreślić, iż kompresja i dekompresja (wg Fauconniera i Turnera), czy ściąganie i rozciąganie (wg Coulson i Oakleya), to kluczowe zjawiska w teorii powstawania amalgamatów (por. Coulson, Oakley 2000: 187). Amalgamat kompresuje relacje przestrzeni wyjściowych, czego najlepszym przykładem są tytuły:

Narodowy Fundusz Zdzierców (W 18.09.2005: 77)

Narodowy Fundusz Załatwiaczy (W 20.11.2005: 9)

Wymiar niesprawiedliwości (W 18.09.2005: 26)

Dr Kaczyński i Mr Rokita (W 18.09.2005: 44)

Czas pojedynków (W 18.09.2005: 106)

Opoka rynsztoka (W 25.09.2005: 15)

Wylew (W 20.11.2005: 24)

Choć zasady rządzące tworzeniem amalgamatów Fauconniera i Turnera mają warunkować powstanie efektywnej integracji konceptualnej, Coulson i Oakley podają szereg przykładów, w których powstanie reprezentacji zintegrowanej w przestrzeni amalgamatu wywołuje rozdźwięk między modelem amalgamatu i jego odpowiednikami w przestrzeniach wyjściowych. W rezultacie dochodzi do naruszenia topologii jednej z przestrzeni wyjściowych. Okazuje się ponadto, że zasada topologii jest też w sprzeczności z zacieśnieniem metonimicznym, bowiem kompresja ‘dystansu’ między elementami w przestrzeni amalgamatu wywołuje różnego rodzaju struktury zdarzeniowe w przestrzeniach wyjściowych i w samym amalgamacie (Coulson, Oakley 2000: 189).

1. POWSTAWANIE ZNACZENIA W AMALGAMACIE

Metafory i konstrukcje metaforyczne są tymi elementami języka, które dominują w prasie w okresie każdej kampanii wyborczej. W tej grupie jednostek językowych pojawia się zwykle jedna lub kilka wykorzystywanych chętniej niż pozostałe. Metaforyczne zestawienie *państwo – pojazd*, podobnie jak *państwo – statek*, ze względu na częstotliwość występowania w artykułach prasowych, zaliczane jest do tych bardziej popularnych środków. Zwłaszcza w wywiadach z politykami daje się zauważyć upodobanie do określania za jego pomocą sposobu sprawowania władzy:

A czy inny premier z PiS nie będzie czuł na plecach pana oddechu? Można przewidzieć, że będzie pan kierował rządem z tylnego siedzenia. – zapytano Jarosława Kaczyńskiego (N 11.09.2005: 19).

Buzek zrobił wiele, ale nie potrafił się uwolnić od zewnętrznej kontroli Mariana Krzaklewskiego. Mną nikt nie będzie sterował z tylnego siedzenia. – powiedział Jan Rokita w rozmowie z Piotrem Zarembą, dziennikarzem „Newsweeka” (N 18.09.2005: 18).

Zapewniam, że nie jestem przez nikogo kierowany z tylnego siedzenia. (W 20.11.2005: 18) – powiedział Kazimierz Marcinkiewicz, premier rządu RP w odpowiedzi na stwierdzenie przeprowadzającego wywiad dziennikarza: ‘Tak pan mówi o Jarosławie Kaczyńskim, jakby to on był naprawdę premierem’.

Co ciekawe, konstrukcja metaforyczna „być kierowanym z tylnego siedzenia” używana była i w odniesieniu do gabinetu Jerzego Buzka, i w ocenie rządu Kazimierza Marcinkiewicza, i w stosunku do Jarosława Kaczyńskiego, i w rozmowach o George’u W. Bushu (<http://ifa.amu.edu.pl/~swlodek/Lustracja.htm>), i w odniesieniu do osoby Dmitrija Miedwiediewa (<http://www.emetro.pl/emetro/1,85648,4982583.html>).

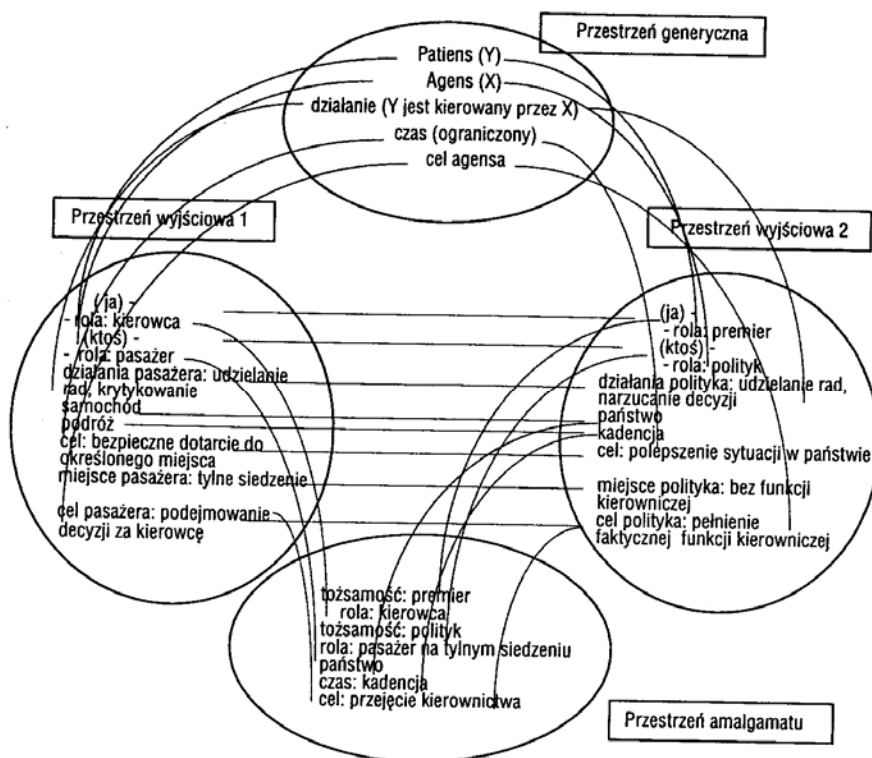
Metafora *państwo – pojazd (samochód)* otwiera szereg odwzorowań między domenami, np.:

państwo	pojazd (samochód)
polityka państwa	kierowanie pojazdem
wyznaczanie polityki państwa	kierunek jazdy
polepszenie sytuacji państwa	jazda we właściwym kierunku
zahamowanie rozwoju państwa	zatrzymanie pojazdu
rząd	kierowca
okoliczności zewnętrzne wpływające na sytuację w państwie	warunki jazdy (warunki atmosferyczne, stan dróg itd.)

Odwzorowania między domenami nie wskazują jednak ani na stopień wywiązywania się z funkcji kierowcy, ani na zachowania pasażerów i ich wpływ na sposób kierowania pojazdem, będące przedmiotem odniesień w zestawieniu *kierować (być kierowanym) z tylnego siedzenia*. Pomocna okazuje się tu teoria amalgamatów. Spróbujmy na jej podstawie przeanalizować powstawanie znaczenia w wypowiedziach:

Buzek zrobił wiele, ale nie potrafił się uwolnić od zewnętrznej kontroli Mariana Krzaklewskiego. Mną nikt nie będzie sterował z tylnego siedzenia. (N 18.09.2005: 18) oraz:

Zapewniam, że nie jestem przez nikogo kierowany z tylnego siedzenia. (W 20.11.2005: 18).

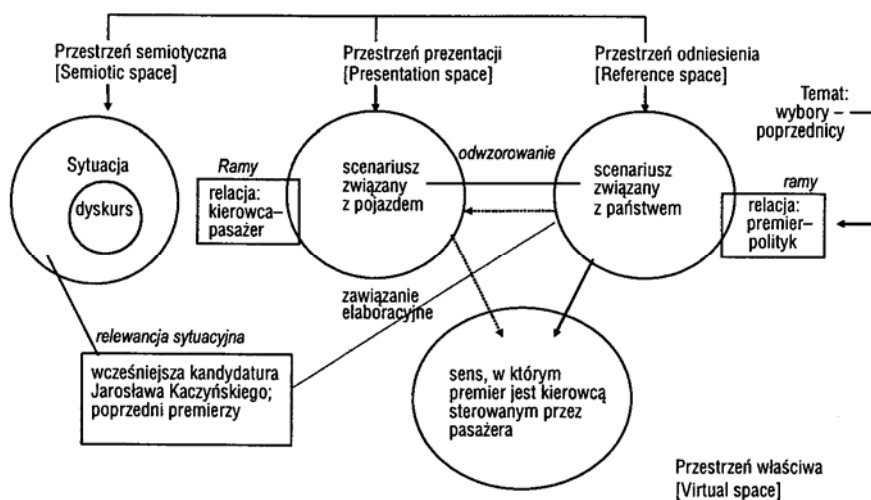
Oprócz zapożyczonych struktury z każdej z przestrzeni wyjściowych, amalgameat posiada swoją własną, utworzoną strukturę, stanowiącą rezultat zestawienia obok siebie elementów przestrzeni wyjściowych. Przestrzeń wyjściowa 2 projektuje do amalgameatu relacje przystające do relacji w przestrzeni wyjściowej 1. Zarówno w przestrzeni wyjściowej 2, jak i 1, celem pasażera/polityka jest podejmowanie decyzji (o polityce państwa lub o kierunku i sposobie jazdy – odpowiednio) – pełnienie funkcji, do której nie został wyznaczony (powołany). W amalgameacie osoby o tożsamości przedstawionej w przestrzeni wyjściowej 2 pełnią role przypisane im przez przestrzeń wyjściową 1. To połączenie prowadzi do końcowej interpretacji: kierować z tylnego siedzenia – uzurpować sobie prawo do kierowania / pełnienia władzy; być kierowanym z tylnego siedzenia – być pozbawionym funkcji / dzielić funkcję kierowniczą z inną osobą.

Zgodnie z zasadami (*optimality principles*) zaproponowanymi przez Fauconniera i Turnera, scenariusz w przestrzeni amalgameatu jest zintegrowaną sceną, utrzymane są powiązania między amalgameatem i przestrzeniami wyjściowymi, zdarzenie w jednej z przestrzeni implikuje odpowiadające mu zdarzenie w amalgameacie, nie sprawia trudności zrekonstruowanie przestrzeni wyjściowych i powiązań między nimi i amalgameatem, elementy w amalgameacie uczestniczą w tego samego rodzaju relacjach, co ich odpowiedniki w przestrzeniach wyjściowych, pojawienie się danych elementów w przestrzeni amalgameatu jest w pełni uzasadnione.

Warto zauważyć, że nie mamy żadnych danych ani co do rodzaju pojazdu, ani marki, kształtu, koloru czy pozostałych danych technicznych. Sam pojazd (samochód?) jest nam przedstawiony za pomocą metonimii: ‘część za całość’: *tylne siedzenie – cały pojazd* posiadający dwa rzędy siedzeń. Szczegóły dotyczące budowy i wyglądu pojazdu nie znajdują też korespondujących elementów w przestrzeni wyjściowej 2 (ani w domenie docelowej metaforycznego zestawienia *pojazd – państwo*). Nie są to jednak elementy utracone, czy pominięte. Teoria amalgameatów otwiera dla nich miejsce podczas uzupełniania (*completion*): gdy już wywołamy obraz pojazdu z jego kierowcą i pasażerami (przynajmniej jednym – na tylnym siedzeniu) i/lub rządu z premierem i innymi politykami, poruszającego się do przodu wzdłuż drogi, oraz/lub przyjmujemy założenie, że kierunek i sposób jazdy zależą nie tylko od sytuacji na zewnątrz pojazdu, ale też wewnątrz – kierujący pełni swoją funkcję mniej lub bardziej niesamodzielnie, wszystkie te obrazy zaczynają do siebie pasować i przyczyniają się do powstania wzbogaconej reprezentacji samochodu, uzupełniając ją o pozostałe szczegóły zgodnie z obrazem przechowywanym w pamięci.

W zaproponowanym wyżej schemacie nie ma jednak miejsca na ukazanie, jak powstaje negatywne znaczenie zestawienia – jeśli ktoś jest kierowany z tylnego siedzenia, to albo nie ma dość sił, by się temu przeciwstawić, albo nie ma wystarczających umiejętności i wiedzy, by tę funkcję pełnić. W żadnym przypadku nie świadczy to dobrze o kierującym. Jakie miejsce dla tego aspektu znaczenia wyznaczają przestrzenie mentalne?

Na ten element znaczenia uwagę zwracają w swoim artykule Line Brandt i Per Aage Brandt (2004). Zakładają oni, że zrozumienie metafory (i konstrukcji o charakterze metaforycznym) ma swój wymiar społeczny (np. wyrzut jako zasadniczy, pragmatyczny rezultat metafory) i psychologiczny (wiedza i zastosowanie norm, według których oceniamy i osądzamy się nawzajem). Uwzględniając te spostrzeżenia, autorzy przedstawili diagram składający się z pięciu powiązanych ze sobą semiotycznie przestrzeni mentalnych tworzących model zaprojektowany w celu ‘wyprowadzenia’ znaczenia krytyki w wypowiedzeniu: ‘this surgeon is a butcher’ (2004: 25). Przystosowany do analizowanego w niniejszym artykule przykładu, model ten wyglądałby następująco¹:

Wyrażną, choć niewyraźną częścią scenariusza w przestrzeni odniesienia (*Reference space*) jest pasażer, określony jako ‘ktoś’. Premier ma być pozbawiony (w pewnym stopniu) władzy za sprawą działań polityka (pasażera) i w wyniku swojego własnego braku kompetencji i umiejętności. Kierowca nie posiada wystarczającej wiedzy lub doświadczenia i czuje się niepewnie, dlatego pozwala, by wskazówki pasażera (który z tylnego siedzenia nie ma możliwości dokładnego zapoznania się z sytuacją na drodze) miały decydujący wpływ na wybór kierunku jazdy, drogi dojazdu i sposobu prowadzenia pojazdu.

Analizując budowę diagramu, można powiedzieć, że Przestrzeń prezentacji i Przestrzeń odniesienia są analogiczne do przestrzeni wyjściowych 1 i 2 (odpowiednio) w schemacie Fauconniera i Turnera, zaś przestrzeń semiotyczna – do przestrzeni generycznej. Przestrzeń relewancji sytuacyjnej otwiera możliwość

¹ Propozycja pełnego ‘modelu etycznego’ wraz z towarzyszącym mu opisem – patrz Brand&Brandt 2004: 27–39.

przedstawienia zdarzeń prowadzących do pozytywnej lub negatywnej oceny zdarzeń w przestrzeniach prezentacji i odniesienia. W obydwu cytatach konstrukcja 'być kierowanym z tylnego siedzenia' nawiązuje do bezpośrednio wcześniej zarysowanych faktów z przeszłości.

Przestrzeń odniesienia ma głębię czasową, rozciągającą się od przeszłości (poprzedni premierzy / wcześniejsza wypowiedź Jarosława Kaczyńskiego) do teraźniejszości (sytuacja tuż przed lub tuż po wyborach) i do przyszłości (sposób sprawowania funkcji premiera). Scenariusz w przestrzeni właściwej (*Virtual space*), który reprezentuje faktyczne wydarzenia przeszłe w amalgamacie (ramy – zgodnie z odpowiadającą mu sytuacją), przeniesiony zostaje do teraźniejszości, w której agens, patiens i rezultat czynności podlegają ocenie. Znaczenie metaforyczne jest projektowane z powrotem do przestrzeni odniesienia na mocy rozpoznania w nim argumentu w rozmowie między mówiącym i odbiorcą w przestrzeni semiotycznej. Wyłonione znaczenie amalgamatu jest projektowane wstecz do bazy semiotycznej, gdzie wpływa na koncepcję przedmiotu konwersacji wspólną dla jej uczestników i na dalszy rozwój dialogu. Implikuje zatem sposób ukształtowania w dalszej konwersacji przestrzeni odniesienia oraz sposób, w jaki dialog postępuje w przestrzeni semiotycznej (Brandt & Brandt 2004: 25–26).

Na podkreślenie zasługuje zwłaszcza ten ostatni aspekt powstawania znaczenia – koncepcja przedmiotu konwersacji ma być wspólna dla jej uczestników. Jak bowiem wskazują na to przykłady z analizowanego materiału, niespełnienie tego warunku prowadzi do zakłóceń komunikacji. Oto fragment wywiadu z Leszkiem Millerem pt. „Polityka nie dla poetów”, przeprowadzonego przez Amelię Łukasiak (N 18.09.2005: 26):

– *A Rokita jest silny?*

– *To mocny zawodnik. Kiedyś przegrał wybory prezydenckie w Krakowie, i to z SLD-owskim kandydatem, ale się podniósł. W zasadzie powinien Rywinowi codziennie wysyłać kwiaty, bo gdyby nie komisja Rywinowa, jego kariera potoczyłaby się inaczej.*

– *Ma twardy kręgosłup?*

– *Tak. I dobrze, bo polityka to nie jest zajęcie dla sentymentalnych poetów.*

– *A co z pana kręgosłupem?*

– *Mam uszkodzony.*

– *Złamany?*

– *Nie. Pęknięty.*

– *Z takim kręgosłupem nie ma dla pana miejsca w polityce.*

– *Myślałem, że rozmawiamy o moim wypadku w helikopterze...*

– *Mówimy o pana politycznym upadku.*

Najwidoczniej przestrzeń odniesienia (przestrzeń wyjściowa 2) jest odmienna u każdego z uczestników rozmowy, co doprowadziło do powstania efektu komicznego i zakłócenia aktu komunikacji. Można przypuszczać, iż jest

to rezultat celowych działań obydwu rozmówców i zamierzonego włączenia do wypowiedzi elementu ironii. Pozostaje jednak problem, jak na podstawie teorii przestrzeni mentalnych i teorii amalgamatów wyjaśnić mechanizm powstawania podobnych zjawisk językowych. Zagadnienie to stanowić będzie kolejne wyzwanie dla językoznawstwa kognitywnego.

PODSUMOWANIE

Badania związane ze strukturą przestrzeni mentalnych konstrukcji metaforycznych otwierają drogę do analizy kolejnych aspektów semantyki kognitywnej. W niniejszym artykule przybliżona została teoria powstawania amalgamatów w głównych swoich założeniach oraz propozycja analizy przykładów, które uznać można za konstrukcje utworzone poprzez „złanie się” dwóch obrazów. Jak zostało wykazane, teoria Fauconniera i Turnera nie wyjaśnia mechanizmu powstawania znaczenia metaforycznego w każdym jego aspekcie. Pewnym uzupełnieniem okazuje się propozycja Line i Per Aage Brandt, którzy w pierwotnej teorii amalgamatów próbują znaleźć miejsce dla ewaluacji przedstawianych zdarzeń (takich jak np. krytyka i zarzut). Z pewnością warto zwrócić na nią uwagę, gdyż stanowi ona odpowiedź na problemy związane z tymi zjawiskami językowymi, których mechanizm wykracza poza przestrzenie mentalne w podstawowym schemacie amalgamatu Fauconniera i Turnera.

WYKAZ SKRÓTÓW

N – „Newsweek”

W – „Wprost”

BIBLIOGRAFIA

- Brandt L., Brandt P. A.** (2004), *Making Sense of a Blend – A cognitive-semiotic approach to metaphor*, http://www.hum.au.dk/semiotics/docs2/pdf/brandt&brandt/making_sense.pdf
- Brandt L., Brandt P. A.** (2005), *Cognitive Poetics and Imagery*, www.hum.au.dk/semiotics/docs2/pdf/brandt&brandt/cog_poetics.pdf
- Coulson S., Oakley T.** (2000), *Blending basics*, „Cognitive Linguistics” 11-3/4, s. 175–196.
- Fauconnier G., Turner M.** (1996), *Blending as a Central Process of Grammar*, <http://markturner.org/centralprocess.WWW/centralprocess.html> – Poszerzona Internetowa wersja artykułu opublikowanego po raz pierwszy pod tym samym tytułem w ‘Conceptual Structure, Discourse, and Language’, red. A. Goldberg, Stanford: Center for the Study of Language and Information, s. 113–129.
- Fauconnier G., Turner M.** (2001), *Tworzenie amalgamatów jako jeden z głównych procesów w gramatyce*, przeł. W. Kubiński i D. Stanulewicz, [w:] **W. Kubiński, D. Stanulewicz** (red.), *Językoznawstwo kognitywne II. Zjawiska pragmatyczne*, Gdańsk, s. 173–211.

- Frankowska M.** (1994), *Frazeologia i metaforyka w tekstach politycznych lat 1989-1993*, [w:] **J. Anusiewicz, B. Siciński** (red.), *Język a kultura*, t. 11, Wrocław, s. 21–47.
- Ginter A.** (2007), *Kampania wyborcza to wojna: o metaforach w tekstach prasowych w czasie kampanii wyborczej 2005*, [w:] *Język polski XXI wieku: analizy, oceny, perspektywy*, red. G. Szpila, Kraków, s. 361–369.
- Grady J. E., Oakley T., Coulson S.** (1999), *Blending and Metaphor*, <http://markturner.org/blendaphor.html> - Internetowa wersja artykułu opublikowanego pod tym samym tytułem w: *Metaphor in cognitive linguistics*, G. Steen & R. Gibbs (eds), Philadelphia.
- Kalisz R.** (2001), *Pojęcia pragmatyki językowej w świetle językoznawstwa kognitywnego*, [w:] **W. Kubiński, D. Stanulewicz** (red.), *Językoznawstwo kognitywne II. Zjawiska pragmatyczne*, Gdańsk, s. 13–21.
- Kamińska-Szmaj I.** (1994), *Co to jest kultura polityczna?*, [w:] **J. Anusiewicz, B. Siciński** (red.), *Język a kultura*, t. 11, Wrocław, s. 9–14.
- Lakoff G.** (1992), *The Contemporary Theory of Metaphor*, http://www.ac.wvu.edu/~market/semiotic/ikof_met.html – Internetowa wersja artykułu pod tym samym tytułem zamieszczonego w: **A. Ortony** (ed.), *Metaphor and Thought*, 2nd ed., Cambridge.
- Libura A.** (2007), *Amalgamaty kognitywne w sztuce*, Kraków.
- Nowak P., Siwiec A.** (1994), „Kto komu” – językowe sposoby przedstawiania i komentowania wydarzeń politycznych (na materiale „Przeglądu Tygodniowego”), [w:] **J. Anusiewicz, B. Siciński** (red.), *Język a kultura*, t. 11, Wrocław, s. 75–83.
- Walczak B.** (1994), *Co to jest język polityki?*, [w:] **J. Anusiewicz, B. Siciński** (red.), *Język a kultura*, t. 11, Wrocław, s. 15–20.

Anna Ginter

**ON SOME ASPECTS OF BLENDING THEORY ON THE EXAMPLE
OF THE ELECTORAL CAMPAIGN METAPHOR:
TO BE DIRECTED FROM A BACK SEAT**

The paper aims at presenting basic considerations referred to blending theory, on the material of articles in press published during the electoral campaign in 2005 in Poland. As it has been demonstrated, studying the mental architecture of metaphorical constructions offers access to many challenging aspects of cognitive semantics. In this paper it has been analysed the meaning of a specific metaphor in the background of the blending theory by Fauconnier and Turner, as well as the semiotic mental space theory (network) designed by Line Brandt and Per Aage Brandt.